# QORAQALPOG‘ISTONDA ZIYORAT TURIZMINING HUDUDIY TASHKIL ETILISHI

**Qaljanbaev Aqilbek**

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Geografiya va tabiiy resurslar fakulteti

Email: aqilbekqaljanbaev654@gmail.com

ORCID: 0009-0001-9786-6198

**Annotatsiya.** Maqolada Qoraqalpog‘iston Respublikasida ziyorat turizmining hududiy tashkil etilishi nazariy va statistik jihatdan tahlil qilingan. Xorij (Rinschede), MDH (Xoshimova), O‘zbekiston (Djo‘rayeva va boshq.) va Qoraqalpog‘iston (Tureniyazova, Ametov; Eshiniyazov, Saliyev) tadqiqotlari qiyosiy ko‘rib chiqilib, ziyoratgohlarning makon tuzilmasi bo‘yicha tadqiqot bo‘shlig‘i aniqlandi. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, xorijiy turistlar oqimi 2018-yildagi 15 274 kishidan 2025-yilda 405 800 kishiga yetdi (26,6 baravar), 2024-yilda respublikada 35 ta ziyoratgoh va 94 ta madaniy meros obyekti qayd etilgan. Tahlil asosida “Nukus - Xo‘jayli - Beruniy” ziyorat o‘qiga tayanuvchi, markaziy tugun, asosiy ziyorat tugunlari, tranzit zonalari va mahalliy ziyoratgohlardan iborat hududiy tashkil etish modeli taklif etildi.

**Kalit so‘zlar:** ziyorat turizmi, hududiy tashkil etish, Qoraqalpog‘iston, ziyoratgoh, Mizdaxon, Sulton Uvays Bobo, turistik oqim, marshrut.

**Abstract.** The article analyses the spatial organization of pilgrimage tourism in the Republic of Karakalpakstan from theoretical and statistical perspectives. Studies from abroad (Rinschede), the CIS (Khoshimova), Uzbekistan (Djuraeva et al.) and Karakalpakstan (Tureniyazova and Ametov; Eshiniyazov and Saliev) are compared, and a research gap in the spatial structure of pilgrimage sites is identified. According to official data, foreign arrivals rose from 15,274 in 2018 to 405,800 in 2025 (26.6-fold); in 2024 the republic recorded 35 pilgrimage sites and 94 cultural heritage sites. On this basis a spatial organization model is proposed, built on the “Nukus - Khojeli - Beruniy” pilgrimage axis and consisting of a central hub, main pilgrimage nodes, transit zones and local shrines.

**Keywords:** pilgrimage tourism, spatial organization, Karakalpakstan, sacred sites, Mizdakhan, Sultan Uvays Bobo, tourist flow, route.

## KIRISH

Ziyorat turizmi - muqaddas qadamjolarga diniy-ma'naviy maqsadda qilinadigan sayohatlar bo‘lib, madaniy-tarixiy turizmning eng barqaror yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. O‘zbekistonda u mamlakatning turistik brendini shakllantiruvchi yo‘nalish sifatida qaraladi, mustaqillik yillarida qadamjolarga e'tibor kuchaygani esa alohida qayd etiladi [2; 3]. Biroq amaliyotda asosiy e'tibor ko‘pincha alohida obyektlarni obodonlashtirishga qaratiladi, ziyoratgohlar, yo‘llar, joylashtirish vositalari va xizmat markazlarining makonda o‘zaro uyg‘unlashuvi, ya'ni hududiy tashkil etish masalasi ikkinchi planda qoladi.

Qoraqalpog‘iston uchun bu masala ayniqsa dolzarb. Respublikada 2024-yil holatiga 94 ta madaniy meros obyekti, 35 ta ziyoratgoh, 12 ta muzey va 3 ta teatr mavjud [6], ammo mintaqa asosiy turistik markazlar - Xiva, Buxoro va Samarqanddan tashqarida joylashgan va ular bilan transport aloqalarini yo‘lga qo‘yish strategiyada alohida vazifa sifatida belgilangan [7].

**Tadqiqotning maqsadi** - Qoraqalpog‘istonda ziyorat turizmini hududiy tashkil etishning nazariy asoslarini ko‘rib chiqish va rasmiy statistika asosida uni takomillashtirish modelini taklif etish. **Vazifalar:** (1) xorij, MDH, O‘zbekiston va Qoraqalpog‘iston miqyosidagi tadqiqotlarni sharhlash; (2) turistik oqim va infratuzilma ko‘rsatkichlarini tahlil qilish; (3) ziyoratgohlarning makon tuzilmasini aniqlash; (4) hududiy tashkil etish modelini ishlab chiqish.

## NAZARIY ASOSLAR VA TADQIQOTLAR SHARHI

**Xorij tadqiqotlari.** G. Rinschede diniy turizmni faqat yoki asosan diniy sabablar bilan motivlangan turizm shakli deb ta'riflaydi va uni ikki turga ajratadi: qisqa muddatli (yaqin ziyorat markazlariga ekskursiyalar, diniy anjumanlar) va uzoq muddatli (milliy va xalqaro ziyoratgohlarga bir necha kun yoki hafta davom etadigan safarlar). Tashkiliy shakllar esa ishtirokchilar soni, transport turi, mavsumiylik va ijtimoiy tarkibi bo‘yicha

farqlanadi [5]. Bu tasnif hududiy tashkil etish uchun muhim: qisqa muddatli oqim yaqin hududdagi tarmoqqa tayansa, uzoq muddatli oqim tranzit, tunash va xizmatlar tizimini talab qiladi. Qoraqalpog‘iston mualliflari ham dunyoda ziyorat turizmining 10 dan ortiq yirik markazi mavjudligini ta’kidlaydi [2].

**MDH tadqiqotlari.** Diniy va ziyorat turizmini rivojlantirish masalalari, jumladan, L.B. Savenkova ishlarida o‘rganilgani [2] manbada qayd etilgan. Rus tilidagi so‘nggi ishlardan K. Xoshimova Qoraqalpog‘istonning turistik infratuzilmasini strukturaviy tenglamalar modeli (SEM) va iyerarxiyalar tahlili (AHP) usullari bilan baholab, transport bog‘liqligini yaxshilash, joylashtirish tarmog‘ini kengaytirish va madaniy merosni muhofaza qilishni turizm barqarorligining asosiy omillari sifatida ko‘rsatgan [4].

**O‘zbekiston tadqiqotlari.** S. Djo‘rayeva, M. Alimova va G. Murtazayeva janubiy O‘zbekiston misolida ziyorat turizmini tarixiy bosqichlarga ajratgan: Bronza davridagi proto-zardushtiylik amaliyotlaridan islom davri, sovet davridagi cheklovlar va mustaqillikdagi qayta institutsionallashuvgacha. Ular zamonaviy targ‘ib vositasi sifatida “Tabarruk ziyorat” raqamli portalini ham tahlil qilib, ziyorat turizmi madaniy meros va xalqaro hamkorlik uchun istiqbolli yo‘nalish degan xulosaga kelgan [3].

**Qoraqalpog‘iston tadqiqotlari.** B.A. Eshiniyazov va E.P. Saliyev ziyoratgohlarni uch turga - xalqaro, respublika va mahalliy ahamiyatdagi ziyoratgohlarga ajratadi [2]. D.Q. Tureniyazova va A.K. Ametov 2018–2022-yillardagi turistik oqim hamda joylashtirish infratuzilmasi bo‘yicha ma’lumotlarni keltirgan [1]. Hozirgi ko‘rsatkichlar rasmiy turizm portalida [6], 2026-yilgacha bo‘lgan maqsadlar esa “Qoraqalpog‘istonda turizmni barqaror rivojlantirish (2023–2026)” strategiyasida berilgan [7]. Mizdaxon va Sulton Uvays Bobo majmualari tavsifi [6; 8] manbalarda mavjud.

Ko‘rib chiqilgan manbalar doirasida ziyoratgohlarning **makon tuzilmasi** (tugunlar, o‘qlar, zonalar) bo‘yicha tizimli model uchramadi. Bu maqolaning ilmiy yangiligi va tadqiqot bo‘shlig‘ini belgilaydi.

## TADQIQOT METODLARI

Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy tahlil, rasmiy statistika va hujjatlar kontent-tahlili, o‘sish sur’ati, ulush va “maqsad–haqiqat” nisbatlarini hisoblash hamda tizimli-hududiy yondashuv (tugun–o‘q–zona) qo‘llanildi. Ko‘rsatkichlar ochiq manbalardan [1; 6; 7] olindi, hisob-kitoblar muallifniki. **Cheklov:** dala so‘rovi o‘tkazilmagan va ziyoratchilar oqimi alohida hisobga olinmaydi, shu sababli quyidagi tahlil umumiy turistik oqimga tayanadi.

## NATIJALAR VA MUHOKAMA

1-jadval va 1-rasmda Qoraqalpog‘istonga kelgan turistlar soni keltirilgan. 2018-yilda respublikaga jami 43 475 turist kelgan, ularning 15 274 nafari xorijliklar bo‘lgan; xorijliklar soni 2017-yilga nisbatan 8 246 kishiga oshgan [1]. 2019-yilda 108 mamlakatdan 21 399 nafar fuqaro tashrif buyurgan, 2020-yilda pandemiya tufayli bu ko‘rsatkich 63 mamlakatdan 1 803 nafarga tushgan, ya’ni 11,8 baravar kamaygan [1].

**1-jadval. Qoraqalpog‘istonga kelgan turistlar soni, kishi**

| Yil | Xorijiy turistlar | Ichki (mintaqaviy) turistlar | Izoh | Manba |
|---|---|---|---|---|
| 2018 | 15 274 | 28 201* | Jami 43 475 | [1] |
| 2019 | 21 399 | - | 108 mamlakatdan | [1] |
| 2020 | 1 803 | - | 63 mamlakatdan; pandemiya | [1] |
| 2021 | ≈25 000 | 284 000 | - | [1] |
| 2022 (9 oy) | 30 700 | 592 000 | - | [1] |

| Yil | Xorijiy turistlar | Ichki (mintaqaviy) turistlar | Izoh | Manba |
|---|---|---|---|---|
| 2022 (yil, strategiya bazasi) | 50 000 | 552 000 | Manbalar hisobi farqli | [7] |
| 2024 | 200 700 | 2 mln dan ortiq | - | [6] |
| 2025 | 405 800 | - | - | [6] |

** Jami (43 475) va xorijiy turistlar (15 274) ayirmasi sifatida muallif hisoblagan. "-" - manbalarda ma'lumot keltirilmagan.*

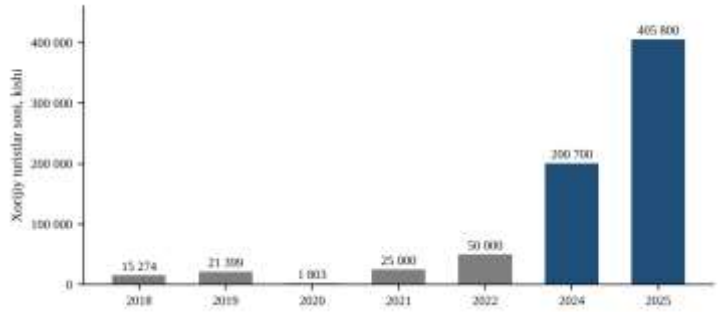


*1-rasm. Xorijiy turistlar soni (2023-yil ma'lumoti manbalarda yo'q). Manba: [1; 6; 7] asosida muallif tuzgan*

Jadvaldagi ma'lumotlar bo'yicha hisoblangan ko'rsatkichlar 2-jadvalda berilgan. Xorijiy turistlar soni 2018–2025-yillarda 26,6 baravar, 2022–2025-yillarda 8,1 baravar (yiliga taxminan ikki baravardan), 2024–2025-yillarda 2,02 baravar oshgan. Shu bilan birga, 2021-yilda ichki turistlar xorijliklardan 11,4 baravar ko'p bo'lgan; 2024-yilda ham ular taxminan 10 baravar ko'pni tashkil etgan. Xorijliklar ulushi 2018-yildagi 35,1 foizdan 2024-yilda 9,1 foizgacha (yuqori baho) pasaygan. Demak, oqimning asosiy qismi ichki bozor hisobiga shakllanmoqda. Ziyoratga bu holat mos keladi: Rinschede ko'rsatganidek, yaqin ziyorat markazlariga qisqa muddatli safarlar ichki oqimga tayanadi [5], biroq

ziyoratchilarning aniq ulushi manbalarda keltirilmagani uchun bu faqat taxmin sifatida qabul qilinadi.

***2-jadval. Xorijiy turistlar oqimining hisoblangan ko‘rsatkichlari***

| Ko‘rsatkich | Qiymat | Hisob asosi |
|---|---|---|
| 2018 → 2025 | 26,6 baravar | 15 274 → 405 800 |
| 2019 → 2025 | 19,0 baravar | 21 399 → 405 800 |
| 2020 → 2025 | 225,1 baravar | 1 803 → 405 800 |
| 2022 → 2025 (3 yil) | 8,1 baravar | 50 000 → 405 800 |
| 2024 → 2025 | 2,02 baravar (+102%) | 200 700 → 405 800 |
| Xorijliklar ulushi, 2018 / 2024 | 35,1% / ≤9,1% | 15 274 / 43 475; 200 700 / (200 700 + 2 mln) |
| Ichki / xorijiy nisbati, 2021 / 2024 | 11,4 / ≈10 | 284 000 / 25 000; 2 mln / 200 700 |

2020-yilgi keskin pasayish (21 399 dan 1 803 gacha) xorijiy oqimga tayangan modelning tashqi shoklarga zaifligini ko‘rsatadi. Aksincha, ziyorat va mintaqaviy turizm yaqin masofadagi ichki talabga tayansa, barqarorroq bo‘lishi mumkin. Shuningdek, 2022-yilning 9 oyi uchun ichki turistlar (592 ming) strategiyadagi yillik bazadan (552 ming) yuqori ekani statistik hisob metodikasi turlicha ekanini bildiradi; bu hududiy rejalashtirishda yagona monitoring tizimi zarurligini ko‘rsatadi.

2022-yil 1-oktabr holatiga Qoraqalpog‘istonda 49 ta turistik korxona va 88 ta joylashtirish joyi (30 ta mehmonxona, 40 ta mehmon uyi, 18 ta xostel) faoliyat yuritgan; xizmat ko‘rsatishda 11 mikroavtobus, 48 yo‘ltanlamas avtotransport, 14 kvadrotsikl va 25

gid-tarjimon qatnashgan [1]. Strategiyada 2026-yilgacha xorijiy turistlarni 180 ming, ichki turistlarni 1 million kishiga, nomerlar sonini 1 005 dan 1 905 ga yetkazish belgilangan [7]. 3-jadvalda maqsad va haqiqiy ko‘rsatkichlar solishtirilgan.

***3-jadval. Strategiya maqsadlari (2026) va haqiqiy ko‘rsatkichlar***

| Ko‘rsatkich | 2022 bazasi | 2026 maqsadi | Haqiqiy | Bajarilish |
|---|---|---|---|---|
| Xorijiy turistlar, kishi | 50 000 | 180 000 | 200 700 (2024); 405 800 (2025) | 111,5% (2024); 225,4% (2025) |
| Ichki turistlar, kishi | 552 000 | 1 000 000 | 2 mln dan ortiq (2024) | 200% dan ortiq |
| Nomerlar soni | 1 005 | 1 905 | Manbalarda yo‘q | Aniqlanmadi |
| Turistik xizmatlar eksporti | 13,5 mln AQSh dollari | 60 mln AQSh dollari | Manbalarda yo‘q | Aniqlanmadi |

Xorijiy va ichki oqim bo‘yicha strategiya maqsadlariga ikki-uch yil oldin erishilgan. Nomerlar sonining reja ko‘rsatkichi esa 1,9 baravar o‘sishni nazarda tutadi, xorijiy oqim esa 2022–2025-yillarda 8,1 baravar oshgan. Joylashtirish sig‘imining haqiqiy o‘sishi manbalarda keltirilmagani uchun bu faqat taxminiy farq (oqim sig‘imdan taxminan 4,3 baravar tez o‘sgan), shu sababli tunash va xizmat tarmog‘ini kengaytirish Xoshimova ko‘rsatgan omillar qatorida [4] birinchi darajali vazifa bo‘lib qoladi.

Respublikadagi 35 ta ziyoratgoh [6] bir xil ahamiyatga ega emas. Eshiniyazov va Saliyev tasnifiga [2] tayanib, muallif ikki asosiy tugunni ajratdi (4-jadval). **Mizdaxon** Xo‘jayli shahridan 8 km uzoqlikda joylashgan, miloddan avvalgi IV asrda asos solingan, uch tepalikda taxminan 200 gektar maydonni egallaydi va Markaziy Osiyodagi eng katta

qabriston hisoblanadi; markazida XVIII asrga oid yetti gumbazli Shamun Nabi maqbarasi va balandligi taxminan 5 metr bo‘lgan Jomart Qassob qabri bor [6]. **Sulton Uvays Bobo** majmuasi Beruniy tumanida, Qoratov tog‘lari yaqinida joylashgan; arxeologlar uni VIII asr boshiga oid deb hisoblaydi, ziyoratchilar avval tepalikdagi Chinor Bobo maqbarasini, so‘ng Uvays al-Qaraniy maqbarasini ziyorat qiladi, ya’ni majmua ichida ziyorat ketma-ketligi shakllangan [8]. Qolgan ziyoratgohlar mahalliy ahamiyatga ega deb qaralishi mumkin, biroq ularning alohida ro‘yxati va koordinatalari ko‘rib chiqilgan manbalarda yo‘q.

***4-jadval. Qoraqalpog‘istondagi asosiy ziyorat tugunlari***

| Daraja [2] | Obyekt | Hudud | Asosiy xususiyatlari | Manba |
|---|---|---|---|---|
| Xalqaro (potensial) | Mizdaxon, Shamun Nabi maqbarasi | Xo‘jayli tumani | Eramizdan avvalgi IV asr; ~200 ga; eng katta qabriston; XVIII asr, 7 gumbaz | [6] |
| Respublika | Sulton Uvays Bobo majmuasi | Beruniy tumani | XVII–XIX asr majmuasi; Chinor Bobo → Uvays ketma-ketligi | [8] |
| Mahalliy | Boshqa ziyoratgohlar (jami 35 tadan) | Respublika bo‘ylab | Qisqa muddatli, mahalliy ziyorat | [6] |

*Izoh: darajalar [2] mezoni bo‘yicha muallifning bahosi; “xalqaro (potensial)” — rasmiy maqom emas.*

Hududiy nuqtai nazardan yana bir kamchilik shundaki, [1] manbada maxsus turistik hududlar sifatida Nukus shahri, Shimboy, Ellikqal’a, To‘rtko‘l, Beruniy va Mo‘ynoq tumanlari sanalgan, Mizdaxon joylashgan Xo‘jayli tumani esa ro‘yxatda ko‘rsatilmagan.

Manba ro‘yxatni “jumladan” tarzida beradi, shuning uchun bu rasmiy istisno deb baholanmaydi, lekin ziyorat turizmi uchun Xo‘jayli hududini maxsus rejalashtirishga kiritish maqsadga muvofiq.

Rinschede tasnifi [5], tugunlar tuzilmasi va strategiyada nazarda tutilgan Xiva, Buxoro hamda Samarqand bilan transport aloqalari [7] asosida **“Nukus - Xo‘jayli - Beruniy” ziyorat o‘qi** modeli taklif etiladi (5-jadval). Model uch tamoyilga tayanadi: (1) qisqa muddatli mahalliy ziyorat va uzoq muddatli tashrifni alohida tashkil etish; (2) har bir asosiy tugun yonida tunash va xizmat bazasini shakllantirish; (3) ziyoratni qal’alar marshruti va muzeylar (jumladan, Savitskiy muzeyi) bilan bog‘lab, strategiyadagi arxeologik va ziyorat turizmi mahsulotlarini uyg‘unlashtirish [7].

***5-jadval. Ziyorat turizmini hududiy tashkil etish modeli (taklif)***

| Element | Tarkibi | Vazifasi | Chora-tadbirlar |
|---|---|---|---|
| Markaziy tugun | Nukus shahri | Qabul qilish, axborot, tur operatorlar, joylashtirish, tarqatish | Ziyorat axborot markazi; yagona monitoring; gidlar tayyorlash |
| Asosiy ziyorat tugunlari | Mizdaxon (Xo‘jayli); Sulton Uvays Bobo (Beruniy) | Uzoq muddatli ziyorat va ekskursiya | Xizmat bazasi, tunash joylari, kirish va ibodat tartibi, ziyorat odobi qoidalari |
| Tranzit va tunash zonalari | Shimboy, Ellikqal’a, To‘rtko‘l, Beruniy, Mo‘ynoq [1] | Tunash, ovqatlanish, marshrutning uzluksizligi | Mehmon uylari va xostellarni kengaytirish; transport |

| Element | Tarkibi | Vazifasi | Chora-tadbirlar |
|---|---|---|---|
| Mahalliy ziyoratgohlar | Tuman darajasidagi ziyoratgohlar (35 tagacha) | Qisqa muddatli ziyorat, kunlik ekskursiya | Ro‘yxat va koordinatalar; yo‘l ko‘rsatkichlari; raqamli xaritaga kiritish [3] |
| Tashqi bog‘lanish | Xiva, Buxoro, Samarqand; Xorazm qal’alari | Oqimni mintaqaga yo‘naltirish | Transport aloqalari; birgalikda marshrutlar [7] |

*Manba: muallif taklifi ([1; 2; 3; 5; 7] asosida).*

Modelni qo‘llashda ikki xavf hisobga olinadi. Birinchisi - ziyoratgohlar ibodat joyi sifatida ham, turistik obyekt sifatida ham foydalanilishi; shu bois oqimni tartibga solish ziyorat odobi va hurmatiga rioya etgan holda amalga oshirilishi lozim. Ikkinchisi - mavsumiylik va transport masofalari: Rinschede ko‘rsatgan transport turi va mavsumiylik omillari [5] hududiy rejalashtirishda hisobga olinmasa, bir tugunga oqim to‘planib, boshqalari yuklanmay qoladi. Yo‘nalishlarni “Tabarruk ziyorat” kabi raqamli platformalarga integratsiya qilish [3] ziyoratchilarga axborot yetkazish va oqimni taqsimlash imkonini beradi.

Modelni amalga oshirish uch bosqichda tavsiya etiladi. Axborot bazasini shakllantirish: 35 ta ziyoratgohning reyestri, koordinatalari va ahamiyat darajasi, ziyoratchilar oqimining alohida hisobi, statistika metodikasini yagonalashtirish. Asosiy tugunlar atrofida tunash va xizmat bazasini kengaytirish, joylashtirish sig‘imi bo‘yicha yangi ma’lumotlar asosida nomerlar rejasini qayta ko‘rib chiqish. Ziyorat o‘qini Xorazm qal’alari marshruti, Savitskiy muzeyi va Xiva, Buxoro, Samarqand yo‘nalishlari bilan bog‘lash hamda raqamli xarita va targ‘ibot vositalarini joriy etish [3; 7]. Bunday ketma-ketlik avval o‘lchash, so‘ng sig‘im yaratish, keyin oqimni yo‘naltirish tamoyiliga asoslanadi va ziyoratgohlarning diniy mavqeini saqlagan holda turistik foydalanishni tartibga solishga imkon beradi.

Model samaradorligini baholash uchun 6-jadvaldagi monitoring ko‘rsatkichlari tavsiya etiladi. Ularning bir qismi (turistlar soni, joylashtirish joylari) hozirda yuritilmoqda [1; 6], qolganlari - ziyoratchilar oqimi va tugunlar yuklamasi - alohida hisobga olinmaydi va yangidan joriy etilishi kerak. Bu Xoshimova aniqlagan omillar - transport bog‘liqligi, joylashtirish tarmog‘i va merosni muhofaza qilish [4] - bo‘yicha o‘zgarishni ham kuzatishga imkon beradi.

***6-jadval. Hududiy modelning monitoring ko‘rsatkichlari (taklif)***

| Ko‘rsatkich | Birlik | Ma’lumot manbai | Holati |
|---|---|---|---|
| Ziyoratchilar soni (tugunlar kesimida) | kishi / yil | Tugunlarda hisob | Yangi joriy etiladi |
| Xorijiy va ichki turistlar | kishi / yil | Turizm qo‘mitasi [6] | Yuritilmoqda |
| Joylashtirish joylari va nomerlar | birlik / nomer | Turizm qo‘mitasi [1; 7] | Yangilash zarur |
| Ziyoratgohlar reyestri (35 tagacha) | birlik; daraja | Madaniy meros organlari | Yangi tuziladi |
| Tugunlar yuklamasi, mavsumiylik | kishi / oy | Tugunlarda hisob | Yangi joriy etiladi |
| Turistik xizmatlar eksporti | mln AQSh dollari | Rasmiy statistika [7] | Yuritilmoqda |

*Manba: muallif taklifi.*

**XULOSA**

1. Nazariy jihatdan ziyorat turizmini hududiy tashkil etishda qisqa va uzoq muddatli shakllar hamda ziyoratgohlar ahamiyat darajasi [2; 5] hisobga olinishi lozim. Ko‘rib

chiqilgan manbalarda esa Qoraqalpog‘iston ziyoratgohlarining makon tuzilmasi bo‘yicha tizimli model aniqlanmadi.

2. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, xorijiy turistlar soni 2018-yildagi 15 274 kishidan 2025-yilda 405 800 kishiga (26,6 baravar) oshgan; 2024-yilda ichki turistlar 2 milliondan ortiq bo‘lgan. 2026-yilga mo‘ljallangan strategik maqsadlarga (180 ming xorijiy, 1 million ichki turist) 2024-yildayoq erishilgan. 2020-yilda oqimning 11,8 baravar kamayishi xorijiy talabga tayanishning xavfini ko‘rsatadi.

3. Respublikada 35 ta ziyoratgoh va 94 ta madaniy meros obyekti mavjud; ularning ichida Mizdaxon va Sulton Uvays Bobo asosiy tugunlar sifatida ajralib turadi. Nukus markaziy tugun, Xo‘jayli va Beruniy esa asosiy ziyorat tugunlari bo‘lgan “Nukus - Xo‘jayli - Beruniy” ziyorat o‘qi modeli taklif etiladi.

4. Tahlilning cheklovlari: ziyoratchilar oqimi alohida hisobga olinmaydi, joylashtirish sig‘imi bo‘yicha 2022-yildan keyingi ma’lumotlar topilmadi, manbalar statistikasi metodikasi mos kelmaydi (2022-yil: 592 ming va 552 ming). Shu sababli keyingi bosqichda ziyoratchilar oqimining alohida hisobi, ziyoratgohlar reyestri va dala so‘rovlari o‘tkazilishi zarur.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Торениязова Д.Қ., Аметов А.К. Туризм тараўының бүгинги күндеги әҳмийети // Ilim hám jámiyet. – Nukus, 2025. – №4. – B. 61–63.

2. Eshiniyazov B.A., Saliyev E.P. [Ziyorat turizmi mavzusidagi maqola; sarlavhani manbadan aniqlashtiring] // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – B. 243–251. – URL: oriens.uz/media/journalarticles/ (35_Eshiniyazov_…_243-251.pdf).

3. Djuraeva S., Alimova M., Murtazaeva G. Stages of the historical development of pilgrimage tourism in the south of Uzbekistan // East European Historical Bulletin. – 2025. – No. 36. – P. 203–219. – DOI: 10.24919/2519-058X.36.339333.

4. Хошимова К. Туристические ресурсы Каракалпакстана и существующая инфраструктура // Green Economy and Development. – 2025. – Т. 3, № 11. – DOI: 10.5281/zenodo.17531955.

5. Rinschede G. Forms of religious tourism // Annals of Tourism Research. – 1992. – Vol. 19, No. 1. – P. 51–67.

6. Karakalpakstan Tourism portal. Development of the Tourism Sector in the Republic of Karakalpakstan: Achievements of 2024 and Prospects for 2025; Achievements of 2025 and Prospects for 2026; Mizdakhkan – the ancient cultural complex of Central Asia. – URL: karakalpakstan.travel/media-and-resources/ (murojaat: 24.10.2026).

7. Strategy “Sustainable tourism development in the Republic of Karakalpakstan in 2023–2026” // Yangi O‘zbekiston (yuz.uz). – URL: yuz.uz/en/news/predstavlena-strategiya-razvitiya-turizma-v-karakalpakstane (murojaat: 24.10.2026).

8. Sultan-Bobo (Beruniy, Karakalpakstan) // Eurasia.travel. – URL: eurasia.travel/uzbekistan/karakalpakstan/sultan-bobo/ (murojaat: 24.10.2026).